

WAT JE ZAAIT

ANDER WERK VAN OWEN DONKERS

Julien
Calippo cola
Ijsbrood
Dryocopus
de onbekende

Owen Donkers

Wat je zaait

ALFABET UITGEVERS

2021

© Owen Donkers
Omslagontwerp Moker Ontwerp
Auteursfoto Peter Arno Broer
Typografie binnenwerk Peter Verwey, Heemstede

ISBN 978 90 213 4051 7
NUR 301

alfabetuitgevers.nl

Alfabet Uitgevers vindt het belangrijk om op milieuvriendelijke en verantwoorde wijze met natuurlijke bronnen om te gaan. Bij de productie van dit boek is daarom gebruikgemaakt van papier waarvan het zeker is dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid..

‘Ik ben toch eigenlijk bang
dat ik ontzettend aan het ouwehoeren ben geraakt.’

– E. du Perron

Vanuit mijn kamer heb ik uitzicht op een enorme kastanjeboom. Als ik mijn ogen iets dichtknijp, zodat ik de huizen erachter niet scherp zie, kan ik me voorstellen dat alleen die boom daar staat, dat de kamer waar ik me bevind de bovenverdieping is van een afgelegen huis, bijvoorbeeld aan de rand van een bos. Graag zou ik in een afgelegen huis aan de rand van een bos wonen, maar ik heb geen geld, althans niet genoeg, daarom zit ik hier.

Vroeger lette ik niet op bomen. Nog steeds niet eigenlijk, alleen, sinds ik hier woon, op die ene die mijn uitzicht domineert, en waarvan ik heb begrepen dat het een kastanjeboom is. Er hangt een frisbee in, heel hoog, die ik nu niet kan zien omdat het lente is en de boom volop in de bladeren staat. Een blauwe frisbee, ondersoort flying ring, die er al hing toen ik hier kwam wonen en die waarschijnlijk nooit meer naar beneden komt. Pas op dat hij niet in de boom belandt, zeg ik tegen mijn zoon, die ook een flying ring heeft, maar het maakt geen indruk. Hij is nog op de leeftijd dat hij gelooft dat zijn vader alles kan, dus zeker een frisbee uit de boom halen, mocht die bovenin blijven hangen.

Ergens midden in al dat groen, meestentijds onzichtbaar, brengen houtduiven hun jongen groot. In oktober, als de bladeren vallen, komen hun verlaten, nutteloos geworden nesten

langzaam maar zeker tevoorschijn, evenals de frisbee. Koekoek, ik hang er nog. In die tijd komen ook de mannen met bladblazers, in dienst van de gemeente. Dan kan ik gegarandeerd een uur niet werken, tot de goede lieden eindelijk weer zijn opgedonderd.

Ik heb de cyclus die zo'n boom doorloopt nu een paar keer aanschouwd. Bladeren, vallende bladeren, geen bladeren, nieuwe bladeren. Die boom ziet er geen twee weken hetzelfde uit. Ik heb de gewoonte ontwikkeld om, als ik hier zit te werken, opzij te kijken, naar buiten, waar mijn boom staat, op momenten dat ik het 'even niet weet'. Alsof ik daar de woorden hoop te vinden. Alsof ik verwacht dat de door mij te boekstaven wederwaardigheden zich daar vanzelf panklaar aandienen, als kastanjes, en ik ze alleen hoef op te rapen nadat ze zijn gevallen.

Het komt voor, hoewel gelukkig niet vaak, dat kinderen een bal in de boom schieten of gooien, die vervolgens niet meer naar beneden komt. De bal blijft hangen, niet zo hoog als de frisbee, dus onbereikbaar, maar toch wel zo hoog dat de bezem die een van de kinderen thuis gaat halen nog niet tot halverwege reikt. Dan zetten ze een klike naast de stam, de onverschrokkenste van de kinderen klimt daarop en hijst zich aan de onderste tak, een meter of drie boven de grond, omhoog. Als je daar eenmaal bent is het makkelijk. Takken genoeg. De bal wordt bereikt, naar beneden gegooid, met gejoel onthaald. De waaghals blijft nog even rondkijken, profiterend van de niet-alledaagse mogelijkheid de omgeving vanuit die verheven positie te verkennen. Ik voel me ongemakkelijk wanneer dit gebeurt. Ik zit hier niet meer lekker naar mijn boom te kijken als in die boom een tienjarig buurtmeisje naar mij terugkijkt,

hé, daar zit iemand, dat raam daar, tussen de, wat zijn dat allemaal, tussen de boeken of zo. Ga weg kind, kst, ga terug naar beneden, verstoort mijn rust, mijn illusie niet.

Deze kamer – ze heeft het goed gezien – is gevuld met boeken. Een gestaag uitdijende verzameling boeken, in het gelid in tot het plafond reikende kasten. Boeken in het Nederlands, in het Frans, in het Engels. In nog andere talen. Romans, dichtbundels, biografieën, vogelgidsen. Ik omring mezelf met boeken, zoals anderen doen met planten, of beeldjes van dolfijnen. Sommige van deze boeken vergezellen me al mijn halve leven. Oude bekenden. Hier, in mijn domein, vind ik ze elke ochtend terug. Dag *Else Böhler*. Dag *Verzen* van Kloos. Dag *Mannekino*. Ik draai rond op mijn bureaustoel, bekijk de boeken om me heen, pak er soms een uit de kast. Zo kan ik uren zoekbrengen. Hier alleen maar zitten, boeken uit de kast trekken, erin bladeren, een passage lezen, ze weer terugzetten. Ik zou antiquaar willen zijn, maar bezit te weinig ondernemingsgeest om dat vage ideaalbeeld in realiteit om te zetten, en te veel realiteitszin om te geloven dat je met zo'n tweedehandsboekwinkeltje de hypotheek bij elkaar kunt verdienen. Antiquaar is meer een hobby dan een beroep. Constatering die overigens, wat gewin betreft, evengoed op mijn werkzaamheden van toepassing is.

Onder al de boeken die ik in de loop van jaren bijeen heb gebracht, die rijen vol oude bekenden, zijn er ook een paar waar mijn naam op staat. Naast elkaar, een kleine decimeter plankruimte innemend, op de plaats waar ze volgens de logica van het alfabet verwacht mogen worden. Toen de eerste van die paar boeken verscheen stond ik ermee voor de kast, in dubio. Wat te doen met mijn eigen boek? Moest ik een soort van ereplaats creëren? Ik wist het niet. Uiteindelijk zette ik

het kleinood, in afwachting van een beter idee, maar gewoon tussen de andere boeken. Op dat betere idee wacht ik nog steeds.

Een kamer vol boeken, en in die kamer mijn eigen boeken schrijven. Zo zag ik het voor me, jaren geleden, in de tijd dat ik van verschillende zijden werd aangespoord om toch vooral iets te willen worden. Ik wilde niks worden, ik had wel wat beters te doen, maar als ik me soms toch een beeld vormde van mijn toekomst zag ik dat: een kamer, en boeken, en schrijven. Verder kwam mijn voorstelling niet. Als ik die basiselementen zou weten te verwerklijken, dacht ik, was de rest me om het even.

Zo zit ik hier, in mijn eigen visioen, en schrijf. Tijdens schooluren, als er geen kinderen door de buurt rennen, kan het gebeuren dat ik langdurig door betrekkelijke stilte ben omgeven. Dit is een rustige buurt, een rustige plaats. Alleen de duiven koeren, en in de warme maanden van het jaar suizen om de zoveel tijd gierzwaluwen voorbij, schrillend naar elkaar roepend, niemand weet wat. Bijna zou ik vergeten dat ik niet, zoals ik zou willen, in een afgelegen huis aan de rand van een bos woon. Dat zijn de goede uren, stilte-uren, waarin ik kan werken.

Gelukkig, al woon ik er dan niet in, of vlak naast, is het bos hier toch niet ver vandaan. Ik fiets er regelmatig heen, soms drie keer in een week. Uren kan ik door het bos dwalen, fantaserend over manieren om op afzienbare termijn een dusdanige som geld te vergaren dat ik een van de weinige huizen die er verspreid staan zou kunnen kopen, maar steeds weer tot dezelfde conclusie komend, namelijk dat ik de verkeerde tak van nijverheid heb gekozen. In het bos bedenk ik vaak wat ik moet schrijven. Hele zinnen, complete passages uit mijn werk

zijn tot stand gekomen in het bos, daar kan ik nadenken, daar komen de woorden, thuisgekomen hoef ik ze alleen maar op te schrijven, als een secretaresse die een brief gedikteerd krijgt.

Een bos waar zelden iemand komt, en in dat bos een pad dat nooit iemand vindt, waar alleen af en toe reeën lopen, en aan het einde van dat pad een huis, nauwelijks zichtbaar door de vele hoge bomen die er in een beschuttende halve cirkel omheen staan. Achter het huis, aan de kant waar geen bomen staan, beginnen de velden. Achtergelaten, vergeten velden, leidend naar nergens. En vogels, en eekhoorns, en met oud en nieuw alleen vaag, van heel ver, het verwaaide geluid van vuurwerk. Zo'n huis, en daar dan wonen. Dat is het grote streven van mijn tegenwoordig leven, al is streven wat sterk uitgedrukt, want veel concreets om dat doel te bereiken onderneem ik niet. Daarbij is het nog maar de vraag of vrouw en zoon me zouden volgen, in het geval dat ik een dergelijk onderkomen zou vinden, en zou kunnen betalen. Niks voor mij, zegt Elise, als ik mijn verlangen naar afzondering ter sprake breng. Ik ga liever naar Amsterdam, daar gebeurt tenminste wat. Zodat ik gruw bij de gedachte alleen al, en me voorlopig tevreden stel met wat ik heb. Een rustige kamer, in een rustige straat, en een boom in de vierhoek van mijn raam.

*

Later dit jaar, al duurt het nog even, ik ben van december, staat mijn veertigste verjaardag op de rol. Symbolisch keerpunt: ik ben zo'n beetje op de helft. Die verjaardag en dat getal doen me weinig, maar wel sta ik door het naderende keerpunt, door het idee dat ik al halverwege ben, vaker dan voorheen stil bij de weg die ik afleg, de weg die blijkbaar voor mij is uitgestippeld.

Ik denk meer na over mijn leven, ik filosofer, ik evalueer. Als je de veertig aantikt kun je er moeilijk omheen: dit is je leven. Je bent niet langer op weg naar iets, je bent er al, dit is het. Deze gedachte houdt mij bezig. Ik ben dan schrijver, ik heb een paar boeken geschreven. Anderen zijn advocaat, of loodgieter. Waarom ben ik geen loodgieter? Wat is het geweest, op de weg die ik tot nu toe heb gevolgd, dat me naar deze kamer heeft geleid? Vervul ik mijn bestemming of verdoe ik mijn tijd? Dit soort overdenkingen, meer dan toen ik vijfendertig, zesentwintig, negentien was.

Halverwege ben ik. Wat ik aan toekomst nog tegoed heb is wat ik aan verleden heb gehad. Als je tien bent is twintig onvoorstelbaar ver weg, maar op de drempel van veertig weet je dat je maar een paar keer met je ogen hoeft te knippen en je bent tachtig. Hoe lang is het geleden dat ik tien was? Zo heel erg lang toch ook weer niet. Nu ben ik bijna op de helft, op de top van de parabool, en overschouw mijn leven. Het strekt zich voor me even ver uit als achter me, maar voor me is alles vaag, daarom kijk ik voornamelijk achter me.

Is het toeval dat ik juist nu, in dit mijn veertigste levensjaar, in deze fase van bezinning, van tussentijdse evaluatie, de poster zie? Dat zal wel niet. Waarschijnlijk past het precies in het grote plan dat niemand begrijpt. Het meesterplan dat je, in plaats van toeval, voorzienigheid kunt noemen, en waarvan je soms, in retrospect, de vage contouren meent te ontwaren. Alles is immers logisch zoals het is. Alles moest kennelijk zo, en niet anders gebeuren. Hoe ouder ik word, hoe meer leven ik achter de rug heb om op terug te kijken, hoe klaarder ik dit zie.

Ik fiets langs een poster van het theater alhier, aankondiging van een cabaretoorstelling. De cabaretier in kwestie heb ik,

zoals het heet, hoog zitten. Wil ik heen, zeg ik thuis tegen Elise. Kan ik niet, zegt die. Ik zoek dus een andere datum, een ander theater, in een steeds wijdere cirkel. Daar misschien? Kan ik ook niet. Daar dan? Uitverkocht. Uiteindelijk vind ik een voorstelling die Elise schikt, niet uitverkocht, binnen nog net aanvaardbare afstand. Nieuwegein, of all places. Nieuwegein? zegt Elise met uitslaande intonatie. Ja, Nieuwegein.

Een paar weken later rijden we erheen. Het zou niet bijzonder zijn, tenminste niet bijzonderder dan een uitstapje naar waar dan ook, als niet toevallig Nieuwegein de plaats was waar ik de eerste helft van mijn leven heb doorgebracht. Iedereen komt ergens vandaan. Harlingen, Antwerpen, Petrozavodsk. Van sommige plaatsen kun je het je niet voorstellen. Dat je ergens loopt, of rijdt, op vakantie bijvoorbeeld, en denkt: waar ben ik nou beland? Wat is dit voor godverlaten oord? En twee tellen later denk je: er zijn ook mensen die hier vandaan komen. Die hier zijn opgegroeid, hier op school hebben gezeten, dit als hun thuisbasis beschouwen. Nee, je kunt het je nauwelijks voorstellen. Aan de andere kant: best mogelijk dat mensen die bij geval door Nieuwegein lopen om zich heen kijken en ongeveer hetzelfde denken.

Het theater is nieuw, dat wil zeggen, was er nog niet toen ik Nieuwegein verliet. Het staat, tussen nog meer voor mij nieuwe gebouwen, op het terrein tussen de brug over het water, waar de tram overheen rijdt, en het winkelcentrum, een paar honderd meter verderop. Terrein waar ik regelmatig kwam, wat heet, mijn school stond daar.

Ik parkeer, we lopen naar het theater. Een ruim gebouw, veel ramen. We staan boven, Elise drinkt koffie, ik kijk uit het raam. Ik probeer te bepalen waar mijn school was. Het lukt me niet.

Het gebouw is er niet meer, dat weet ik, dat heeft mijn zus me ooit verteld, maar ik slaag er niet eens in de voormalige locatie van het gebouw terug te vinden. Ik kan niet wijs worden uit de veranderde omgeving. Het moet daar beneden zijn geweest, ergens, maar waar? Het water is er nog, de tunnel onder de trambaan, maar voor het overige is bijna niets meer zoals het was, zodat ik gedesoriënteerd raak. Een plek die ik zo goed ken, zo vast verankerd in mijn verbeelding, blijkt dusdanig getransformeerd dat je evengoed kunt stellen dat die plek niet meer bestaat. Wie heeft al die gebouwen hier neergezet? Wie heeft die straten, die fietspaden veranderd zonder mij iets te vertellen?

Pas een uur later, in de pauze, als we weer bij het raam staan, begrijp ik ineens hoe het zit. Het was hier, daarom zie ik het niet. Dit gebouw, dit theater bevindt zich precies op de plek waar mijn school stond. Ik sta erbovenop, ze hebben er gewoon een theater overheen gebouwd. Die cabaretier geeft zijn anekdotes ten beste op de plaats waar ik ruim een kwarteeuw geleden zelf op een podium stond, een geïmproviseerd podium, in de gymzaal, tijdens de uitvoering van de afscheidsmusical.

Ik weet niet precies waarom dit mij van de wijs brengt. Later, in de auto, kan ik er de vinger niet op leggen, en weer later, in bed, nog altijd niet. Toen ik Nieuwegein verliet, twintig jaar geleden, was ik blij dat ik er weg was. Meer dan genoeg van altijd dezelfde omgeving, dezelfde gezichten, het overbekende. Weg wilde ik, zo ver mogelijk weg. Maar nu hebben ze een theater gebouwd op de plek waar mijn school stond, alles daar overhoopgehaald, zodat mijn herinnering niet meer in de werkelijkheid valt in te passen. Vreemde geworden in mijn eigen thuisbasis. En wie weet wat ze nog meer hebben verminkt.

Je weet wel dat het logisch is, dat alles voortdurend veran-

dert, dat ze niet op je wachten, niet alles onaangeroerd laten, speciaal voor jou, voor het geval dat je na twintig jaar weer eens terugkomt. Natuurlijk weet je dat, maar in het algemeen, zoals je ook weet dat veel mensen kanker krijgen, maar toch geen rekening houdt met de mogelijkheid dat je het zelf krijgt. Van de decors uit je eigen verleden verwacht je onbewust, tegen logica en redelijkheid in, dat ze nooit veranderen. Als dat toch gebeurt, als blijkt dat ze theaters uit de grond stampen waar je school hoort te staan, word je ruw uit die illusie gewekt, en sta je ontheemd, verontwaardigd te kijken naar wat niet meer is.

*

In de dagen die volgen op mijn kortstondige terugkeer naar Nieuwegein, waar de tijd zo roekeloos blijkt te hebben huisgehouden, word ik belaagd door herinneringen, alsof de jongen die ik was de schrijver die ik ben op zijn professionele verplichtingen wil wijzen. Er dient geschreven, geboekstaafd te worden. Stond mijn school daar soms niet? Heb ik daar, en op talloze andere plekken, wellicht ook al aangetast, niet van alles meegemaakt? Mijn hoofd loopt over van fragmenten van weleer, namen, gezichten, het theaterbezoek heeft ze over me uitgestort als een kiepwagen een lading zand. In dat zand sta ik, bedolven onder wat was, van mijn stuk gebracht door wat is, bedenkend wat me te doen staat. Ze gooien de boel overhoop, daar in Nieuwegein. Mijn thuisbasis wordt gestadig onherkenbaar gemaakt, de eerste helft van mijn leven uitgewist. Nog eens twintig jaar en mijn verleden zwerft dakloos rond, herinneringen als plakplaatjes zonder album.

Wat ik voor me zie, onduidelijk nog, maar langzaam krijgt

het vorm in mijn hoofd, is een monument. Een bouwwerk van herinneringen, papieren protest tegen de vergankelijkheid. De fragmenten van weleer geordend tot een verslag van de weg die ik ben gegaan, die mij gevormd heeft, en die ze achter mijn rug bezig zijn af te breken, de barbaren, zodat het straks lijkt of die weg er nooit is geweest.

Die boom daar buiten, met zijn takken en zijn bladeren en de vogels die er voortdurend in zitten, omheen vliegen. Ook die boom, zo statig als hij is, zal daar ooit niet meer staan. Op een dag hakken ze hem om, of hij valt vanzelf, en er verschijnt iets anders. Maar dat vooruitzicht, hoe kil ook, neemt niet weg dat hij er gestaan heeft. Hij staat er, ik zie hem elke dag, het is bij dezen opgetekend. Is dat niet wat de schrijver doet? Zich teweerstellen tegen de onverschillige tijd door af en toe een monument op te richten. Niet met oogkleppen op vooruit-, maar ook eens rond- en achteromkijken. Is dat niet wat de schrijver onderscheidt van de loodgieter, van de advocaat, van iedereen die niet schrijft?

Een reconstructie dus. Terug naar start. Nu ik erover nadenk: het past precies, in deze fase waarin ik het keerpunt nader, waarin ik mijn weg probeer te duiden. Wie de geschiedenis bestudeert schijnt het heden beter te begrijpen. Dat zou een welkom bijeffect zijn.

*

Ik geloof niet in verheerlijking van de plaats waar je toevallig vandaan komt. Benepen gedoe. Wie zijn geboortestreek, zijn *hometown* prijst, doet dat voornamelijk om zijn spijt dat hij niet meer van de wereld heeft gezien te verdringen. In ieder geval getuigt het van weinig inlevingsvermogen. Beklagenswaard

degene die trots moet putten uit zoiets triviaals als topografische roots. Nieuwegein is niet beter of slechter dan een andere plaats. Net zo stoer als The Bronx, of, zo je wil, net zo suf als Wolfheze. Toen ik vijftien was hield ik The Bronx voor de plaats waar ik eigenlijk had moeten wonen. Tegenwoordig zou ik geen bezwaar zien in het vooruitzicht de rest van mijn leven in een plaats als Wolfheze door te brengen. Maar uiteindelijk doet het er weinig toe.

Niet beter of slechter, niet iets om trots op te zijn of je voor te schamen. Maar wel is de plaats waar je vandaan komt, waar je opgroeit, van indringende invloed op je wereldbeeld, op je voorstelling, en die invloed blijft. Ik heb, nadat ik Nieuwegein had verlaten, in de nabijheid van verschillende overdekte winkelcentra gewoond, daar jarenlang boodschappen gedaan, mijn schoenen, mijn broeken, mijn lenzen gekocht. Toch is het enige beeld dat in mijn hoofd is opgeslagen bij het lemma winkelcentrum, en dat automatisch bovenkomt wanneer ik die term hoor vallen, het beeld van Cityplaza, in het hart van Nieuwegein, waar ik doorheen liep toen ik twaalf, dertien, veertien was. Cityplaza is voor mij het winkelcentrum, de standaard. De Lek, die zich aan de zuidkant van Nieuwegein door het landschap slingert, is voor mij de rivier. Ik weet wel dat er andere rivieren bestaan, maar die zullen altijd precies dat blijven, andere rivieren, en in mijn gedachtewereld nooit de positie van de Lek als de standaard, de originele rivier overnemen. Bij het woord tram denk ik niet, zoals anderen, aan de smalle klingelende trams van Amsterdam, maar aan de zogeheten sneltram, met de S van sloom – dixit mijn moeder – op de zijkant, die Nieuwegein met Utrecht verbond. De namen van alle haltes van dat traject, in volgorde, weet ik nog, en zal ik wel nooit vergeten. De archetypes in je systeem zijn gebaseerd

op de vertrouwde omgeving van je jeugd, en je kunt later zo wereldwijd worden als je wil, aan die archetypes valt niet meer te tornen.

En ook dit: nog altijd, al ben ik er twintig jaar geleden vertrokken en heb ik sindsdien in meerdere andere plaatsen, zelfs meerdere andere landen gewoond, is Nieuwegein voor mij het natuurlijke middelpunt van de wereld, de kern waar de rest omheen is gepositioneerd. Mijn innerlijke navigator gaat onveranderlijk uit van Nieuwegein als nulpunt, en drukt andere plaatsen, het ommeland, uit in waarden die hun afstand tot dat nulpunt aangeven, ongeveer zoals bij de lancering van een raket, maar dan met kilometers in plaats van seconden. Nieuwegein is T. Utrecht, bijvoorbeeld, is T min tien kilometer. De stad Groningen, waar ik, negentien-en-een-half jaar oud, heen vluchtte om zo ver mogelijk van Nieuwegein vandaan te zijn, heb ik in de zes jaar dat ik er gebleven ben nooit anders beschouwd dan als T min tweehonderd. Daarna heb ik een paar jaar op T min zesduizend gewoond, weer later een paar jaar op T min vierhonderd. Mijn huidige woonplaats – omzwervingen voorbij, verburgerlijking ingetreden – bevindt zich op T min vijftig. Te verwachten valt dat ik nooit aan een ander, actueler oriëntatiepunt zal wennen. Niet waar ik ben is van belang, maar hoe ver het nog is tot Nieuwegein, tot ik waarlijk thuis ben.

Zo heeft eenieder zijn land van herkomst, een ingesleten nulpunt. Zo groeit iedereen op in een omgeving die als normaal wordt ervaren. Wat je tijdens je jeugd om je heen ziet, dat is je norm. Dat worden de standaards waarmee je later alles vergelijkt. Taal, klimaat, eten, wat dan ook. Hoe druk het is, wat mensen doen. Of je rechts rijdt, links rijdt, sinterklaas

viert, Kerstmis viert. Hoe trams eruitzien, hoe het landschap eruitziet. Later in je leven kun je alles veranderen, alles verloochenen, je standaard blijven dezelfde.

Vreemd idee dat mijn zoon deze plaats, waar ik nu een paar jaar woon, en die voor mij weinig betekent, later als nulpunt zal beschouwen. Dat de supermarkt, gevestigd in het kleine centrum, door mensen hier 'het dorp' genoemd, voor hem altijd de supermarkt zal blijven. De kinderboerderij hier is voor hem de kinderboerderij, de enige. Hij is gewend aan de reformatorische vrouwen die hier in hun rokken rondlopen, te veel kinderen achter ze aan. Hij weet niet beter. Al gaat hij later op Zanzibar wonen, hij zal die reformatorische vrouwen altijd normaal vinden, sterker, zich alleen daar thuis voelen waar ze in groten getale in het straatbeeld voorkomen. Als kind was ik soms verbaasd, kon ik niet begrijpen dat mijn ouders zo weinig van Nieuwegein wisten. De steegjes in onze buurt, straatnamen, waar de verschillende wijken ophielden en een andere wijk begon, de geheime paadjes in het park, mijn ouders wisten de helft niet, woonden in een plaats waar ze – zo leek het mij – amper de weg kenden. Maar nu begrijp ik het. Deze plaats interesseert mij ook niet. Ik weet hier ook de helft niet, en hoef het niet te weten. Over een tijdje is mijn zoon hier meer thuis dan ik, beter bekend dan ik, al woon ik er langer dan hij leeft. Ik ben hier maar een passant, zoals mijn ouders passanten waren in Nieuwegein, daar ook allang niet meer wonen, maar onderweg wel het kompas van hun zoon voorgoed op pleisterplaats Nieuwegein hebben ingesteld.

*

Een niet te doorgronden, mysterieus gegeven is het, dat je er eerst niet bent, en dan ineens wel. Als kijken naar de sterren in een heldere nacht. Niet te bevatten. Hoe meer je erover nadenkt, hoe duizeliger je wordt. Eerst was ik er niet, en toen, zomaar, kennelijk zo bepaald in de loop van de wereld, toen bestond ik. Boem. Een ziekenhuis, ergens in Nederland. De zuster van dienst heette Tanja. Staat in mijn babyalbum. Mogelijk was Tanja de eerste die mij heeft gezien. De eerste andere mens voor wie ik, mensje, bestond. Kijk, daar is hij. Het jaar was 1977. De donkere dagen voor Kerstmis. Ik was er niet, toen was ik er wel. Ik had er ook niet kunnen zijn, of ik had iemand anders kunnen zijn. Onnoemelijk ver zijn de sterren, en oneindig groot is het heelal. Duizelig word ik ervan.

Het ziekenhuis stond niet in Nieuwegein. Mijn ouders woonden destijds in een andere plaats, passanten, waar mijn vader op los-vaste basis werkte. Voor hetzelfde geld was die plaats mijn nulpunt, mijn eeuwige thuisbasis geworden, maar mijn vader vond ander, beter werk, en we vertrokken. Net op tijd, zeiden mijn ouders later. Mijn oudere zus, die daar naar de peuterspeelzaal ging, begon zich de lokale, onmogelijk serieus te nemen tongval eigen te maken.

Bij gebrek aan woonruimte, gevolg van een gebrek aan middelen, maakten we een tussenstop van ongeveer een jaar, op de bovenverdieping van het huis van een oudere vrouw. Van deze vrouw, volgens mijn ouders idolaat van mijn zus en mij, en haar huis, dat ze voor ons openstelde, weet ik niets meer, maar wel heb ik uit die tijd – de tussenstop – de herinnering aan het autootje overgehouden. Weinig zo schimmig als het domein van de vroege herinneringen, maar voor deze stel ik me garant. Ik weet het nog, beleef het nog. Een ruimte waar veel andere mensen zijn. Kinderen vooral. Later heb ik begrepen:

crèche. Er is drukte, lawaai, maar niet direct rondom mij. Ik sta misschien ergens in een hoek. Ik heb een autootje in mijn hand. Een mooi autootje. Ik denk: die neem ik mee. Ik weet dat het niet mag, dat het autootje niet van mij is, dat ik het risico loop betrappt te worden. Even overweeg ik de voors en tegens. Dan stop ik het autootje in mijn zak. Een spannend moment. Kom ik ermee weg? Word ik betrappt?

Hoe het verder gaat weet ik niet. Het is maar een fragment. De eerste flard van bewustzijn die me is bijgebleven, waarvan ik zeker weet dat hij authentiek is. Er zijn meer flarden, mogelijk nog ouder, maar die zijn me denkkelijk aangepraat, of mijn brein heeft ze gecreëerd aan de hand van foto's. Het autootje is echt. Ik was het die daar stond. Terzijde van de drukte, toen al, bezig met eigen zaken, terwijl ik het collectieve gebeuren langs me heen liet gaan. Het autootje is mijn eerste betrouwbare herinnering, en de enige uit mijn voor-Nieuwegeinse tijd. Toen mijn vader lang genoeg had gewerkt om de gezinsfinanciën enigszins op orde te krijgen, werd de bovenverdieping van de oudere vrouw ingeruild voor een huis, een heel huis, in Nieuwegein.

*

Het is wonderbaarlijk hoeveel vogels een enkele boom aantrekt. Die boom, mijn boom, staat daar geïsoleerd, midden op een speelpleintje, tussen de huizen, toch komen er onophoudelijk, het hele jaar door, vogels op af. Kool-, pimpel-, staartmezen. Eksters die de broedende houtduiven lastigvallen. Turkse tortels. Af en toe een luidruchtige gaai. Zelfs een keer een specht. Ik heb ooit, naar aanleiding van die specht, een lijst gemaakt van alle vogelsoorten die ik in en rond de boom waarnam,

maar die heb ik weggegooid, moe van mijn eigen manie om overal lijstjes van bij te houden, alles in statistieken te willen vangen. Maar een aardige lijst was het, bijna twintig soorten, genoeg voor een natuurgids om een groep wandelaars tevreden te stellen.

Toch klopt er iets niet, of beter: ontbreekt er iets aan mijn uiteenzetting over Nieuwegein als bestendige thuisbasis, als T. Ik heb de factor tijd buiten beschouwing gelaten. Waar ik nu ben, dit huis, deze kamer, zit ik op T min vijftig kilometer, tot zover akkoord, maar als ik in de auto stap en die vijftig kilometer afleg kom ik, zoals ik heb ondervonden, toch niet in het Nieuwegein dat ik heb achtergelaten en als mijn oorsprong beschouw. Feitelijk houd ik vast aan een T die niet meer bestaat, een uitgangspunt waarnaar geen terugkeer mogelijk is, behalve in gedachten. Cityplaza, zo schrijf ik, is voor mij het winkelcentrum, ja, maar dan wel Cityplaza anno bijvoorbeeld 1994, toen ik er, in gezelschap van het meisje dat ik er extra mee hoopte te bekoren, door een juwelier een zilveren ringetje in mijn oor liet schieten. Dat is mijn winkelcentrum. In Cityplaza anno nu heb ik niets te zoeken, om het beeld van mijn Cityplaza intact te houden blijf ik er liever vandaan. Niet alleen bevind ik me op T min vijftig kilometer, ik ben daarboven onherroepelijk op T plus twintig jaar beland, en die afstand is onmogelijk te overbruggen. Kun je, in de auto op weg naar Nieuwegein, de kilometers aftellen, nog twintig, nog tien, we zijn er bijna, wat de jaren betreft wordt er uitsluitend opgeteld, en wat je nog kunt zien als je achteromkijkt is elke dag weer verder weg.

*